

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-89>

УДК 330.322.1(477.85)

ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

INVESTMENT RESOURCES OF THE TERRITORIAL UNIT (THROUGH AN EXAMPLE OF CHERNIVTSI REGION)

Сайчук Наталія Валеріївнакандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6866-7918>**Собкова Наталія Дмитрівна**кандидат економічних наук, асистент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5847-5178>**Шум Юнона Олександрівна**магістр,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**Sainchuk Nataliya, Sobcova Nataliya, Shum Yunona**

Yurii Fedkovych Chernivtsi National University

У статті досліджено, що в сьогоденній ситуації розвитку вітчизняної економіки зростає актуальність досліджень регіональних проблем формування та використанні інвестиційних ресурсів, та інвестиційного розвитку територіальної одиниці. Несформованість інвестиційного ринку ускладнює реалізацію багатьох національних завдань, що потребує нових економічних впроваджень в сфері регіональної економіки. В сучасних умовах господарювання, коли країна та її територіальні одиниці відчувають гостру нестачу фінансових ресурсів, ефективне формування інвестиційних ресурсів є однією з передумов їх інтенсивного розвитку. На даному етапі розвитку продуктивних сил територіальні одиниці поставлені перед об'єктивною необхідністю мобілізації інвестиційних ресурсів для вирішення завдань інвестиційного розвитку. Тому в статті окреслені основні пріоритети формування та використання інвестиційних ресурсів у економіку Чернівецької області.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційна діяльність, інвестиційні ресурси, інвестиційний розвиток територіальної одиниці.

The article highlights that due to the present domestic economy development the relevance of research on regional problems of formation and use of investment resources and investment development of a territorial unit is growing. Incompleteness of the investment market makes fulfilment of numerous national tasks complicated requiring new economic implementations in the sphere of regional economy. Contemporary processes of globalization encourage regions to improve requirements for the competition for investment resources. Their involvement and use has a direct impact on the level of the sustainable development of territories and welfare of the population. At this stage of the productive forces development there is an objective necessity before territorial units to mobilize investment resources to solve problems of the investment development. Enhancement in the investment activity is a precondition for the dynamic development of territorial units of Ukraine, since the amount of the investment resources define the rate of economic growth in the national economy. In today's economic conditions, when the country and its territorial units are lacking financial resources, efficient formation of the investment resources is one of the preconditions for their intensive development making application of strategic investment resources management urgent both within the country and on its separate territorial units. Investment resources are the basis for economic growth of any territorial unit. Only properly formed and used investment potential through the investment resources can facilitate further increase of its territory. Thus, this encourages the study of the essence of formation of the investment resources and directions of their use on a certain territory. Therefore, at the current stage of the development of productive forces there is an objective necessity before territorial units to mobilize investment resources to solve problems of the investment development. Thereby, the essential priorities of formation and use of the investment resources in the economy of Chernivtsi region have been outlined.

Key words: investment, investment process, investment activity, investment resources, investment development of a territorial unit.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації спонукають регіони покращувати вимоги до конкуренції за інвестиційні ресурси. Їх залучення і використання прямо впливає на рівень сталого розвитку територій і добробут населення.

Найбільшими перешкодами для залучення інвестиційних ресурсів в Україну є корупція, незахищеність інвесторів, адміністративні перепони та тіньова економіка на шляху здійснення підприємницької діяльності. Тому позитивні очікування інвесторів нерідко змінюються на негативні. В той же час Україна приваблює інвесторів своїм географічним положенням. Багато зарубіжних компаній і фірм прагнуть закріпитися на перспективному українському ринку, отримувати прибуток на перспективу, одержувати доступ до порівняно недорогих джерел сировини й ресурсів, користуватися відносно дешевими, але одночасно кваліфікованими людськими ресурсами. Тому на центральному рівні необхідно сформувати цілісний системний підхід для залучення інвестиційних ресурсів, прикладом якого є досвід низки країн Східної Європи.

Одна із наймасштабніших реформ в Україні – реформа децентралізації, принесла позитивні результати. Було створено більше 10001 об'єднаних територіальних громад. У ОТГ з'явилися нові прогресивні керівники, які взяли на себе відповідальність за розвиток своїх територій і конструктивно почали співпрацювати з органами місцевого самоврядування різних рівнів в оновленій парадигмі територіальної організації влади.

Децентралізація надала можливості для економічного і фінансового розвитку окремих територій, зокрема, через додаткове залучення інвестиційних ресурсів. Разом із розширенням повноважень й обов'язками новостворені ОТГ отримали не лише ланку управління, а й фінансування з державного бюджету для свого розвитку. Тепер фінансові і інвестиційні ресурси надходять до ОТГ напряму з державного бюджету, а не як було раніше - опосередковано. Крім коштів з державного бюджету, додатковим вагомим джерелом фінансування у громадах стали власні доходи, а це кошти місцевих функціонуючих підприємств і організацій на їхніх територіях. Отже, чим вдаліше розвиватиметься бізнес і зручніше себе почуватимуть підприємці, тим більше інвестицій отримає громада.

Багато для залучення інвестиційних ресурсів і стимулювання підприємницької діяльності на своїй території ОТГ може зробити

самостійно. Наприклад, інвентаризувати свої активи та визначити їх унікальності, розробити стратегічний план розвитку, сформувати та впровадити різні інвестиційні інструменти. Але економічний розвиток території потрібно створювати на основі фактичних конкурентних переваг і ресурсів ОТГ. Адже лише правильно сформований і використаний інвестиційний потенціал за рахунок інвестиційних ресурсів може бути чинником подальшого зростання її території [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Складність і недостатня розробка і впровадження цих механізмів, а також системи управління інвестиційними ресурсами, присутність низки невирішених завдань, обумовили об'єктивну необхідність їх дослідження і наукового обґрунтування. Таким чином інвестиційні ресурси є основою економічного зростання будь-якої територіальної одиниці. І це спонукає до вивчення суті формування інвестиційних ресурсів та напрямів їх використання на певній території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним основам даної проблематики присвячені роботи Бланка І. О. [1], Васильченка З. М. [2], Воскобійник С. І. [3], Лактіонової О. А. [7], Майорової Т. В. [8], Скоробогатової Н. Є. [9] та інших. Треба відмітити, що при високому загальному ступені розробленості питань інвестиційних досліджень, розгляд інвестиційного розвитку зі сторони регіональних досліджень, дуже мало. Вивчення та розв'язання надзвичайно вагомих проблем регіонального інвестування сприяють розвитку продуктивних сил як держави, так і окремо взятої територіальної одиниці.

Треба відмітити, що при високому загальному ступені розробленості питань інвестиційних досліджень, розгляд інвестиційного розвитку зі сторони регіональних досліджень, дуже мало. Вивчення та розв'язання надзвичайно вагомих проблем регіонального інвестування сприяють розвитку продуктивних сил як держави, так і окремо взятої територіальної одиниці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу інвестиційних ресурсів на розвиток територіальної одиниці, шляхом активізації на її території інвестиційної діяльності та найбільш широкого залучення внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів у розвиток вітчизняної економіки, соціальної сфери, освіти, охорони здоров'я, науки територіальної одиниці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сьогоденній ситуації, на жаль, наша держава не може здійснювати масштабне фінансування і інвестування територіальних одиниць, у зв'язку із російською агресією. Тому керівництво територіальних одиниць повинна створювати необхідні умови та знаходити нові шляхи для одержання як внутрішньої, так і зовнішньої фінансової допомоги.

Розвиток національної економіки кожного регіону, неможливий без масштабних інвестиційних ресурсів, які впливають на чинники економічного і фінансового росту й відновлення, що задовольняє можливість модернізації діючих підприємств, впровадження і використання сучасної техніки і технологій, нових систем організації та управління економічними і фінансовими процесами та якісного відновлення структури національної економіки. Активізація інвестування є структурним елементом державної економічної політики, яка здійснюється за рахунок коштів місцевих органів влади, суб'єктів господарювання, шляхом визначення масштабів і структури інвестиційних ресурсів та джерел їх формування, шляхів їх раціонального використання, відтворення технічної бази виробництва, розвитку сучасних економічних механізмів та підвищення рівня життя населення.

Важливим напрямом дослідження інвестиційного розвитку є аналіз інвестиційного забезпечення розвитку територіальної одиниці за джерелами фінансування.

Вагомим джерелом фінансування капіталовкладень як в Україні та в її областях залишаються власні кошти підприємств й організацій, за допомогою яких реалізується понад половину всіх капітальних інвестицій. Сума

інвестиційних ресурсів, що формуються за рахунок власних коштів підприємств та організацій, прямо відображає динаміку інвестиційної діяльності у країні, та її територіальних одиницях й залежить від стабільності економічної ситуації. Так, у часи економічних криз та занепаду економіки, коли інвестиційна привабливість проєктів щодо залучення коштів у державі зменшується, надходження з інших інвестиційних джерел, а саме від зарубіжних інвесторів, бюджетів стають обмеженими, інвестувати в розвиток суб'єкти господарювання змушені тільки власними силами. Тому в такі періоди частка капіталовкладень за рахунок власних коштів збільшується. На підтвердження цього інвестування за рахунок власних коштів підприємств і організацій за досліджувані роки збільшилося на 168,8 млн. грн., а найменше вони становили у 2021 році (1066,4 млн. грн.).

Отже проаналізуємо капітальні інвестиції за джерелами фінансування у Чернівецькій області (табл. 1 та рис. 1). Як свідчать дані табл. 1 та рис. 1, що загальний обсяг капіталовкладень за джерелами фінансування збільшився протягом 2018–2022 рр. на 405,1 млн. грн.

У 2022 року основним джерелом фінансування капіталовкладень в Чернівецькій області були власні кошти підприємств та організацій (38,2%), в Україні це джерело було 68,6%.

Кошти державного та місцевих бюджетів, спрямовувались на економічне призначення. Інвестування за рахунок коштів державного бюджету було з 2018–2022 рр. збільшено на 151,0 млн. грн. і в структурі капіталовкладень вони займають третє місце (12,6%).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Чернівецькій області за 2018–2022 рр. (млн. грн.)

Показник	2018	2019	2021	2022	Відхилення 2022/2018
Кошти державного бюджету	277,7	498,6	153,7	428,7	+151,0
Кошти місцевих бюджетів	577,1	608,6	394,3	294,6	-282,5
Власні кошти підприємств та організацій	1128,8	1328,2	1066,4	1297,6	+168,8
Кредити банків та інші позики	67,7	170,8	55,9	30,1	-37,6
Кошти іноземних інвесторів	0,8	1,8	-	-	-
Кошти населення на будівництво житла	840,0	968,1	636,6	739,0	-101
Інші джерела фінансування	100,0	144,5	-	-	-
Усього	2992,1	3720,6	2433,7	3397,2	+405,1

Джерело: [4]

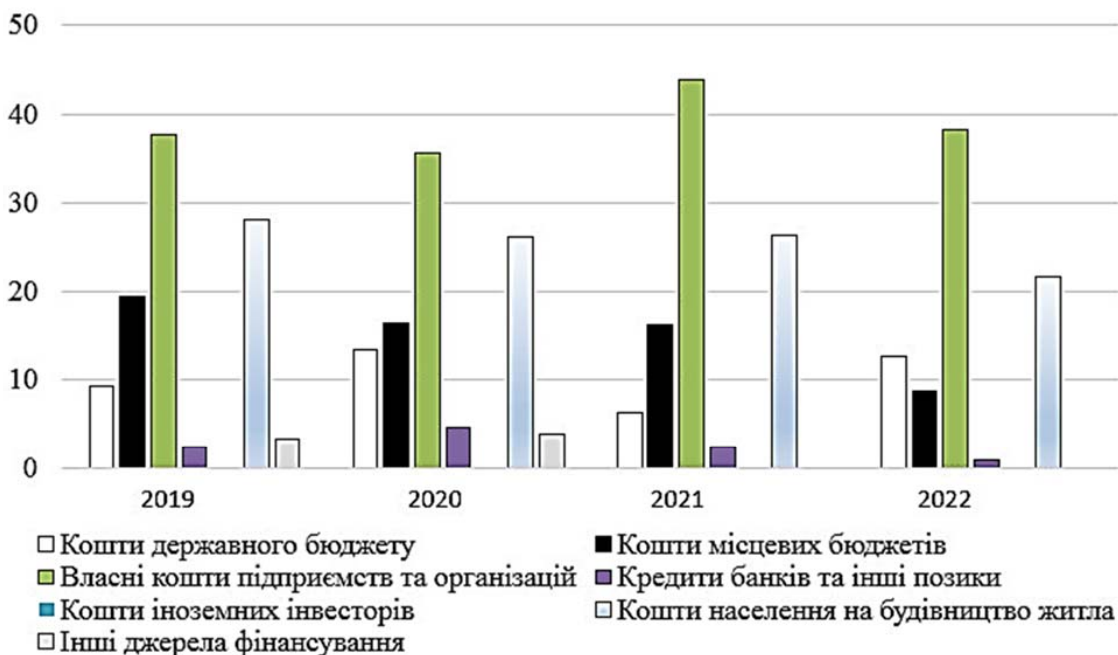

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Чернівецькій області за 2019–2022 рр. (млн. грн.)

Джерело: [4]

За рахунок коштів місцевих бюджетів було освоєно капітальних інвестицій у 2022 р. на суму 294,6 млн. грн. Але даний показник у 2022 р. він був самим найнижчим за досліджуваній період і його частка склала 8,7%, що на 10,9 в.п. менше ніж у 2018 р.

Кредити банків та інші позики також мали місце при фінансуванні капітальних інвестицій в Чернівецькій області, але їх частка у структурі склала 0,9% у 2022 р. проти 2,3% у 2018 р.

Зазначимо, що питома вага власних коштів як джерела інвестування зростала на фоні зниження частки інвестицій, фінансованих за рахунок кредитів банків й інших позик. Зниження питомої ваги інвестиційного кредитування пояснюється економічною і політичною ситуацією, яку переживає банківський сектор країни. Ці проблеми призвели до значного скорочення кількості банківських установ, відтоком з країни іноземних банків та зменшенням капіталізації української банківської системи.

У структурі капіталовкладень за джерелами фінансування знизилася питома вага інвестицій за рахунок коштів населення на індивідуальне житлове будівництво – 28,1% у 2018 р, 26,0% у 2019, 26,2% у 2021 і 21,7 у 2022-му р. Незважаючи на негативну динаміку, кошти населення на індивідуальне житлове будівництво лишаються другим за обсягом джерелом капіталовкладень, і значно

переважають обсяг інвестицій, що надходять від кредитів й інших позик. Достатня питома вага фінансування капіталовкладень у будівництво житла за рахунок власних заощаджень населення області – це позитивне явище, оскільки активізація житлового будівництва збільшує виробничий потенціал області та країни за рахунок росту попиту на продукцію пов'язаних сфер діяльності, а також покращує соціальний ефект від освоєння інвестицій.

Негативним фактом в Чернівецькій області є те, що практично відсутнє фінансування капіталовкладень за рахунок коштів іноземних інвесторів, що зумовлене низкою внутрішніх проблем та несприятливим інвестиційним кліматом в країні. З 2018 року по 2022 рік фінансування інвестицій за рахунок джерела скорочувалося, а в 2021–2022 рр. і взагалі припинилося в область. Але загальна сума внесених з початку інвестування в область прямих іноземних інвестицій становило за 2022 рік 63,6 млн. дол. США.

Висновки. Здійснений аналіз дає нам можливість сформулювати пріоритетні напрями у фінансуванні інвестиційної діяльності Чернівецької області:

- розвиток державно-приватного партнерства;
- інтенсифікувати науково-технічну та інноваційну діяльності та спрямовувати інвестиційні ресурси області у пріоритетні сектори

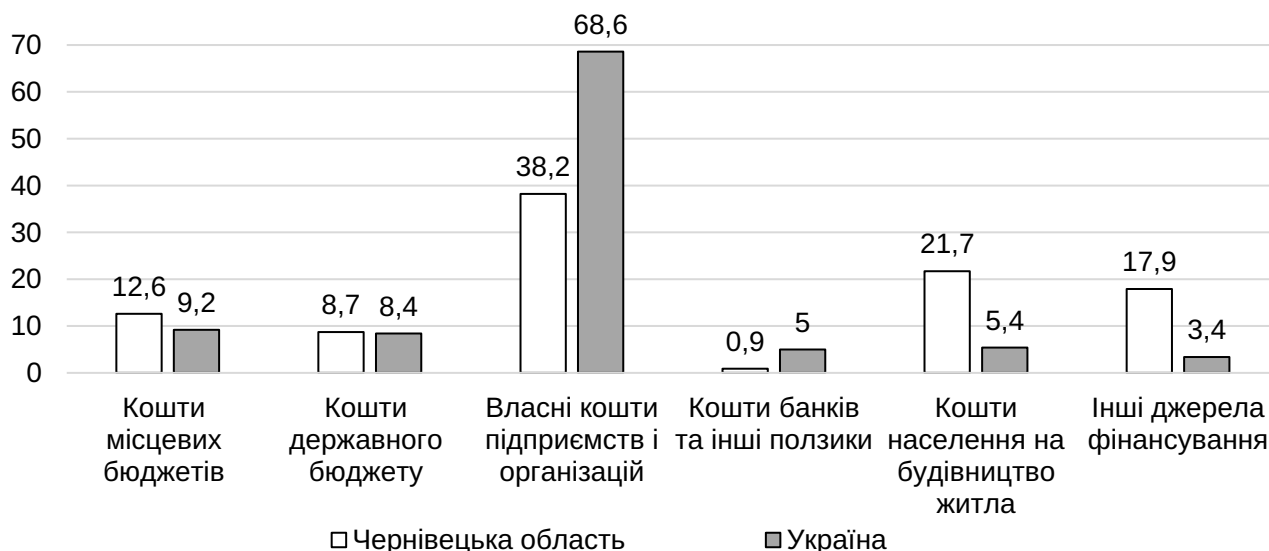

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій в області та Україні за джерелами фінансування у 2022 року (%)

Джерело: [4]

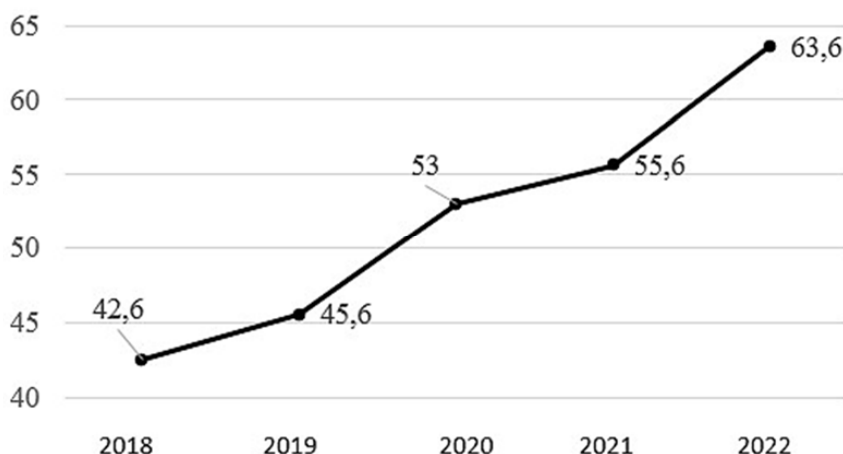

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції в область за 2018–2022 рр. (млн. дол. США)

Джерело: [4]

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

(агропромисловий комплекс, харчову промисловість, туризм, готельно-ресторанний бізнес тощо).

Серед основних перешкод в інвестиційній політиці Чернівецької області можна виділити наступні:

1. Недосконалість регіональної системи маркетингу, недостатня розвиненість інфраструктури підтримки залучення інвестиційних ресурсів;

2. Неконкретизована потреба в інвестиційних ресурсах через відсутність чітких програм регіонального розвитку більшої кількості територіальних громад, а отже неможливість визначити пріоритети розвитку цих територій;

3. Недосконалість інвестиційних пропозицій, які враховують інтереси територіальних одиниць області та інтереси потенційних інвесторів, які є важливим інструментом залучення інвестицій;

4. Незацікавленість внутрішнього інвестора, відсутність дієвих механізмів для стимулювання та формування внутрішніх інвестицій на обласному рівні;

5. Відсутність такого джерела інвестиційних ресурсів в області як іноземні інвестиції;

6. Недосконала система інформаційного забезпечення при формуванні інвестиційних ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності;

8. Нерегулярність, а в деяких випадках і взагалі відсутність, фінансування програм та заходів з освоєння капітальних інвестицій.

На нашу думку пріоритетами при залученні інвестиційних ресурсів у економіку Чернівецької області необхідно виконати наступні завдання:

1) залучення державно-приватного партнерства для впровадження важливих інвестиційних проектів в області у сфері модернізації виробництва, впровадження енергозберігаючих технологій, рішенні проблем житлово-комунального господарства шляхом розв'язання питань реалізації стратегічно важливих інвестиційних проектів;

2) підтримка у забезпеченні реалізації узгодженої регіональної інвестиційної політики в реальній сфері, пом'якшення адміністративних бар'єрів на шляху залучення інвестиційних ресурсів;

3) стимулювання процесу залучення інвестицій в економіку області, спрямування інвестиційних та грошових потоків у відповідності з пріоритетами розвитку області у напрямку вивчення наявних ресурсів та потреб області у інвестиційних ресурсах, залучення яких може вирішити економічні та соціальні проблеми; оцінка інженерно-технічної інфраструктури промислових комплексів, інших будівель і споруд, земельних ділянок, які повинні бути запропоновані потенційним інвесторам для реалізації інвестиційних проектів;

4) здійснення пошуку потенційних інвесторів спільно з власниками об'єктів, допомога у наданні пільг (податкові, пільгові умови оренди тощо) господарюючим суб'єктам області, які здійснюють інвестиційні проекти, що мають стратегічне значення для економічного розвитку регіону;

5) покращання системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності у напрямку налагодження постійного контакту з місцевими органами влади та господарюючими суб'єктами і громадськими організаціями з метою аналізу їх потенційних виробничих, ресурсних, економічних, трудових можливостей та потреб у залученні інвестиційних ресурсів;

6) розповсюдження друкованої та електронної форми інвестиційного паспорту області, розробка «дорожньої карти» зарубіжного інвестора, розробка та розповсюдження бази даних інвестиційних проектів, представлення розділу «Інвестиційна діяльність» на веб-сайті ОВА; інформаційна та практична

допомога господарюючим суб'єктам у залученні інвестиційних ресурсів для фінансування інвестиційних проектів, сприяння участі господарюючих суб'єктів у програмах міжнародної технічної допомоги, міжнародного співробітництва, надання юридичної та консультативної допомоги з питань залучення інвестиційних ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності;

7) поліпшення інвестиційного іміджу шляхом розробки та періодичного оновлення рекламних інструментів та інформаційно-презентаційних матеріалів про область;

8) оприлюднення успішних практик здійснення інвестування у засобах масової інформації, участь та презентація інвестиційного потенціалу на інвестиційних форумах, виставках, симпозиумах, конференціях, інших заходах міжнародного характеру;

9) створення сприятливого інвестиційного середовища шляхом управління механізмом залучення інвестиційних ресурсів в область для здійснення ефективної інвестиційної діяльності.

Отже, виходячи із специфіки Чернівецької області, треба виділити наступні пріоритетні напрямки соціально-економічного розвитку:

1. Збільшення обсягів інвестицій у пріоритетні галузі економіки: освоєння і випуск нових конкурентоздатних, інвестиційних видів продукції, будівництво.

2. Розвиток аграрного комплексу, так достатньо велике товарне виробництво сільськогосподарської продукції, формування сільськогосподарських кооперативів.

3. Нарощування туристичного потенціалу.

4. Розвиток сучасної туристично-рекреаційної інфраструктури та підтримка культурного потенціалу і традицій.

5. Формування умов для стійкого розвитку людського потенціалу та впровадження ефективної системи надання соціальних послуг:

– розбудова інфраструктури охорони навколишнього середовища;

– реформування житлово-комунального господарства;

– будівництво, ремонт і реконструкція доріг;

– створення нових об'єктів економічної інфраструктури.

Таким чином, державну інноваційно-інвестиційну політику Чернівецької області можливо визначити у наступних напрямках:

1. Покращення ділової активності суб'єктів господарювання, яка б впливала на

ріст прибутковості інвестицій за допомогою відновлення фінансової стабілізації.

2. Ріст питомої ваги валового нагромадження основного капіталу області у ВВП.

3. Стимулювання суб'єктів господарювання на пошук додаткових ресурсів для інвестиційної діяльності шляхом зниження податкового навантаження.

4. Забезпечення доступу суб'єктів господарювання до більш дешевих банківських кредитів.

5. Стимулювання приватних інвестицій на основі стійкого законодавства стосовно умов здійснення інвестиційної діяльності.

Таким чином, інвестиційний розвиток області – незаперечний фактор стійкого соціально-економічного розвитку територіальної одиниці, області, регіону та держави. Тільки у співпраці суб'єктів господарювання та органів влади центрального та місцевого рівнів і органів місцевого самоврядування в змозі досягти максимально ефективних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент. Київ : МП «ІТЕМ» ЛТД «Юнайтед Лондон трейд Лімітед», 2015. 341 с.
2. Васильченко З. М., Васильченко І. П. Оцінка ефективності інвестиційних проектів у економічній діяльності. *Фінанси України*. 2015. № 12. С. 35–46.
3. Воскобийник С.І. Політика органів місцевого самоврядування щодо залучення інвестицій. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Управління. 2012. Вип. 1. С. 399–405.
4. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення: 21.10.2022).
5. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року (ратифіковано Законом України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 19.10.2022).
6. Кейс-стад впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
7. Лактіонова О. А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування». Вінниця, 2019. 256 с.
8. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 470 с.
9. Скоробогатова Н. Є. Інвестування: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 147 с.
10. Шкільняк М. Теоретичні засади формування системи управління державною власністю. *Галицький економічний часопис*. 2011. № 2(31). С. 45–50.

REFERENCES:

1. Blank I. A. (2015) *Investytsiinyi menedzhment* [Investment management]. Kyiv : MP «ITEM» LTD «Yunited London treid Limited», 341 p.
2. Vasylychenko Z.M., Vasylychenko I.P. (2015) Otsinka efektyvnosti investytsiinykh proektiv u ekonomichnii diialnosti [Evaluation of the effectiveness of investment projects in economic activity]. *Finansy Ukrainy*. № 12. P. 35–46.
3. Voskobiinyk S.I. (2012) Polityka orhaniv mistsevoho samovriaduvannia shchodo zaluchennia investytsii [Policy of local self-government bodies regarding investment attraction]. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia*. Serii: Upravlinnia. Vyp. 1. P. 399–405.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (accessed October 21, 2022).
5. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia vid 15 zhovtnia 1985 roku (ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 15 lypnia 1997 roku № 452/97-VR) [European Charter of Local Self-Government dated October 15, 1985 (ratified by the Law of Ukraine dated July 15, 1997 No. 452/97-VR)]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (accessed October 19, 2022).
6. Keis-stad vprovadzhenia investytsiinykh instrumentiv na rehionalnomu ta munitsypalnomu rivniakh [Case study of implementation of investment instruments at the regional and municipal levels]. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf(accessed October 10, 2022).
7. Laktionova O. A. (2019) Navchalnyi posibnyk z dystsypliny [Study guide on the discipline "Investment"]. «Investuvannia». Vinnytsia. 256 p.

8. Maiorova T. V. (2018) Investytsiina diialnist: pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Investment activity: understudy. for students higher education closing]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. 470 p.
9. Skorobohatova N. Ye. (2022) Investuvannia: navchalnyi posibnyk dlia samostiinoho vuvchennia dystsypliny [Investing: a study guide for independent study of the discipline]. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho. 147 p.
10. Shkilniak M. (2011) Teoretychni zasady formuvannia systemy upravlinnia derzhavnoi vlasnistiu [Theoretical foundations of the formation of the state property management system]. *Halytskyi ekonomichnyi chasopys*. № 2(31). P. 45–50.